

Як збільшення тютюнового акцизу вплинуло на надходження до Держбюджету у 2021 році?

Громадська організація «Життя» у партнерстві з експертами Київської школи економіки та Вокс Україна презентували аналіз результатів акцизної політики в Україні.

У 2021 році загальні акцизні збори Державного бюджету від акцизів на тютюнові вироби зросли на 16% і досягли **63,5 млрд грн згідно з даними Держказначейства**. Такі надходження на 8,8 млрд грн більші, ніж було зібрано у 2020 році та на 1,6 млрд грн перевищили план Міністерства фінансів України. Додаткові надходження у 8,8 млрд грн від акцизу на тютюнові вироби покривають **55% витрат Уряду на програму медичних гарантій у випадку захворювання на COVID19 на 2021 рік**.

Джерело: Держказначейство, Мінекономіки, Держстат, власні розрахунки

«Гармонізувавши акцизи на ТВЕН та сигарилли до рівня сигарет Верховна Рада ліквідувала податкову преференцію, яка існувала для окремих груп тютюнової продукції аби учасники ринку були в рівних умовах. Ефективне рішення Парламенту забезпечило шестикратне збільшення надходжень до Держбюджету від акцизів на ТВЕН за підсумками 2021 року. Ефективність цих заходів дозволяє продовжити підвищення акцизу і на рідини для е-сигарет» - заявив Данило Гетманцев, Голова Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики.

Зростання надходжень від акцизного податку на тютюн вдалося досягнути завдяки гармонізації акцизу на тютюнові вироби для електричного нагрівання (далі - ТВЕН) та сигарил до рівня сигарет. Важливим чинником забезпечення надходжень від тютюнових акцизів стало виконання «7-річного плану» щорічного зростання на 20% ставок акцизного податку на тютюнові вироби. [Згідно з Податковим кодексом України](#), мінімальне акцизне податкове зобов'язання зі сплати акцизного податку на сигарети з 2021 року становило 1456,33 грн за 1000 шт., а вже з 2022 року 1747,6 грн за 1000 шт. та має досягнути запланованого рівня 3019,85 грн у 2025 році.

Згідно з даними Державної податкової служби України, акцизні збори з ТВЕН зросли у 6 разів – з 1,7 млрд грн у 2020 р. до 10,2 млрд грн у 2021 р. Такі надходження близькі до [оцінки Київської школи економіки](#), яка прогнозувала, що акцизні збори з ТВЕН у 2021 році можуть сягнути 11,3 млрд гривень.

Дмитро Купира, виконавчий директор ГО «Життя» зазначає: *«Зростання надходжень від акцизів на тютюнові вироби - це результат ефективної співпраці влади та громадськості в інтересах суспільства. У той час як Уряд отримує додаткові ресурси на впровадження державних програм, знижується цінова доступність шкідливої наркотичної продукції, якими є тютюнові вироби, особливо для дітей та молоді».*

Нагадаємо, що надходження 10,2 млрд грн від акцизів на ТВЕН у понад [2 рази перевищують суму акцизу \(4,8 млрд грн\), яку “гарантували” сплатити у 2021 р. тютюнові компанії](#) та афілійовані з ними бізнес-асоціації в обмін на зниження акцизу на ТВЕН. У разі прийняття пропозицій тютюнових компаній Держбюджет недоотримав би щонайменше 3 млрд грн у 2021 р. та десятки млрд грн у наступні роки. Проте Уряд, Парламент та громадськість відстояли суспільний інтерес, що забезпечило мільярдні податкові надходження від продукції яка не має суспільної користі та прямо завдає шкоди здоров'ю споживачів.

Окрім зростання податкових ставок, причинами кратного збільшення надходжень від акцизу на ТВЕН стали перехід від оподаткування за кілограм до оподаткування на одиницю виробу. Ще одним фактором стало збільшення реалізації ТВЕН внаслідок неврегульованої законодавством агресивної реклами цієї продукції тютюновими компаніями у той час, як [реклама тютюнових виробів заборонена в Україні з 2012 року](#).

«Для захисту здоров'я українців від шкоди тютюну та нікотину, Верховна рада України ухвалила комплексний антитютюновий Закон [№ 1978-IX](#), який [ліквідує](#) рекламу та маркетингові заходи, які можуть ввести споживачів в оману щодо наслідків вживання цієї продукції. Крім того, нам вдалося захистити гармонізацію акцизів на поширені тютюнові вироби аби захистити дітей та молодь від доступності тютюну», - наголошує народний депутат України Лада Булах.

Разом з цим загальні акцизні збори з тютюнових виробів українського виробництва (переважно сигарети) скоротилися на 2,1% до 51,3 млрд гривень. Такий факт пояснюється низкою чинників, зокрема продовженням скорочення виробництва та споживання сигарет. У 2021 р. в Україні було реалізовано 34 млрд сигарет, що на 18% менше ніж у 2020 р. Суттєвим фактором стало виробництво тютюнових виробів та сплата акцизного податку у 2020 році за нижчими ставками, які тютюнові компанії реалізували споживачам у 2021 році після зростання акцизів.

«Ухвалений Закон [№466-IX](#) з 2021 року змінив базу оподаткування сигарил та ТВЕН з ваги товару (раніше податок нараховувався за кілограм) на одиницю товару. Крім цього було збільшено ставку акцизу. Результатом стало збільшення податкових надходжень від реалізації тих товарів. З іншого боку, податкові надходження від реалізації сигарет трохи зменшилися. Причиною цього стала успішна політика, направлена на зменшення поширеності куріння, в тому числі їх податковий компонент. Крім того, слід відзначити й інші явища, такі «форестелінг» - тактика для зменшення податкових платежів шляхом виробництва продукції та сплати податків з неї «наперед», у період коли діяли більш низькі податкові ставки. Відповідно, є ознаки того, що наприкінці 2020 року було сплачено акцизні платежі «наперед», що також вплинуло на

скорочення виробництва та відповідно сплату акцизів у 2021 році» - зазначив Павло Яворський, дослідник Київської школи економіки.

Підтверджують це припущення [дані ДПС України](#).

Інформація про обсяги реалізації тютюнової продукції за 2021 рік

Коди продукції	Види продукції	Одиниці виміру	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	Всього за 2021 рік
72	сигари, сигари з відрізними кінцями та сигарилі з вмістом тютюну	млн штук	38,39	96,01	42,18	131,04	134,68	139,22	87,89	126,42	150,91	100,86	242,88	340,27	1 630,72
74	сигарети з вмістом тютюну, без фільтра, цигарки	млн штук	1,20	14,10	10,28	0,00	3,84	10,30	4,61	14,15	7,92	19,92	0,01	29,51	115,84
75	сигарети з вмістом тютюну, з фільтром	млн штук	2100,84	3091,35	4120,17	4877,04	4859,96	5672,19	5155,86	5686,91	5782,00	5 858,97	5 350,16	6 080,60	58 636,05
76	сигари, сигари з відрізними кінцями, сигарилі та сигарети, цигарки із заміниками тютюну	млн штук	0,00	0,40	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,40

Успіхи України в політиці оподаткування тютюнових виробів є визнаними у світі. Голова Всесвітньої організації охорони здоров'я Тедрос Гебреесус [офіційним листом](#) привітав Президента Володимира Зеленського з успіхами України в оподаткуванні сигарет та ТВЕН. Доктор Тедрос наголосив: «Щорічно тютюн вбиває близько 130 тис. людей в Україні та призводить до величезних людських, медичних, соціальних та економічних втрат. Ці жертви підживлюються тютюновою промисловістю, яка просуває свою продукцію націлену на дітей, підлітків та інші вразливі групи населення».

Реалізація «7-річного плану» підвищення акцизів на тютюнові вироби разом із гармонізацією акцизних ставок на сигарилі та ТВЕН до рівня сигарет дозволили сформувавши в Україні ефективну політику оподаткування тютюнових виробів, яка системно забезпечує збільшення надходжень від акцизів на тютюнову продукцію разом зі скороченням її споживання - це сприяє зміцненню здоров'я українців та зменшенню витрат на охорону здоров'я. Разом з цим, законодавчого вирішення потребує зниження акцизних платежів із використанням тактики «форестелінгу». Ще однією проблемою, яка становить ризик для ефективної реалізації політики контролю над тютюном є нелегальна торгівля тютюновими виробами, для вирішення якої Україні варто якнайшвидше ратифікувати та реалізувати [«Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами»](#) розроблений ВООЗ.

Матеріали вільні для поширення за умови зазначення посилання на ГО «Життя» у публікації.

Для контактної інформації:

Дмитро Полонський, медіакоординатор ГО «Життя», 063 344 12 69, Dmytro.p@center-life.org